

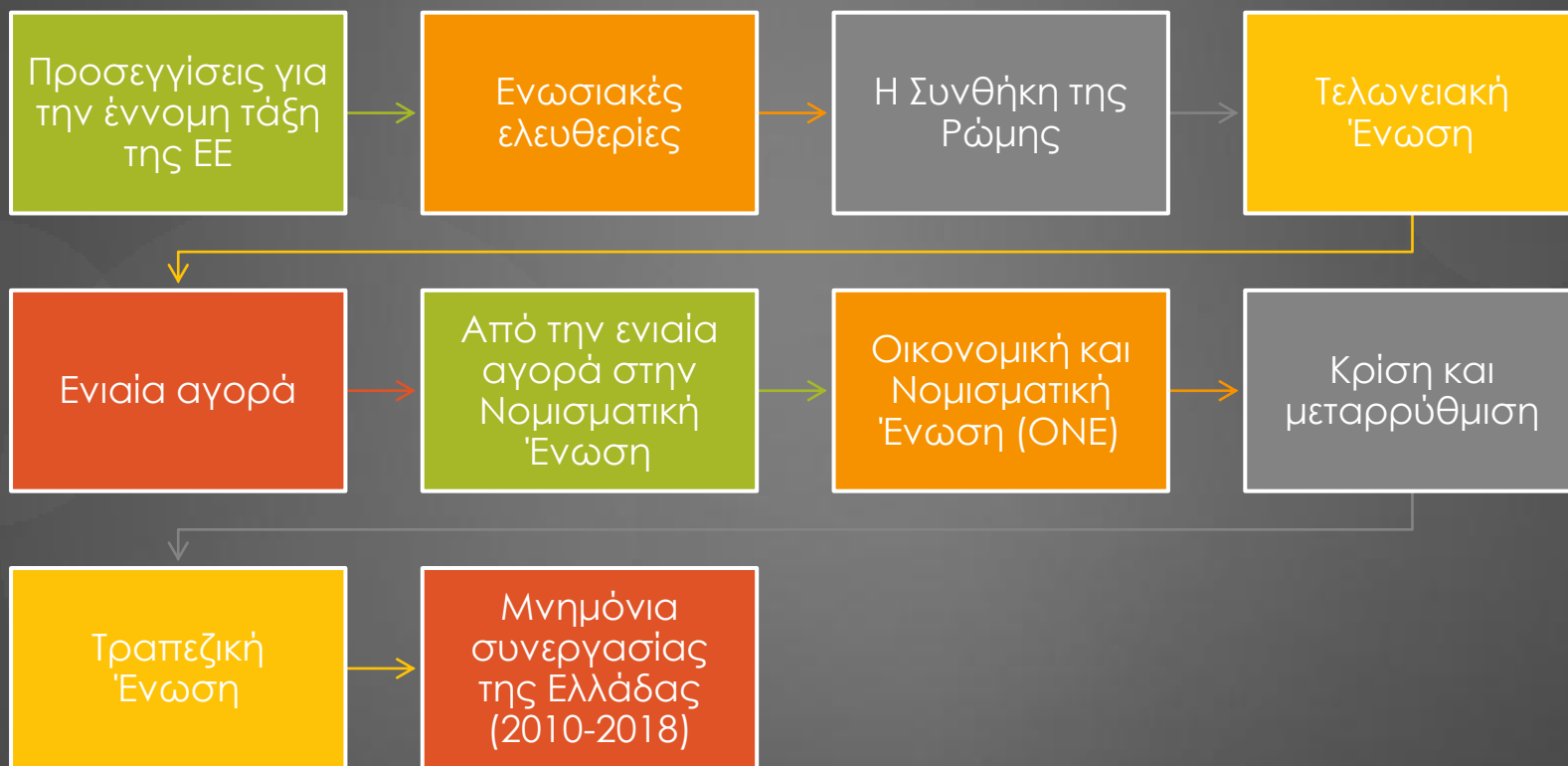
ΤΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΘΕΜΕΛΙΩΔΕΙΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΕΣ ΤΗΣ ΕΕ

ΔΡ. ΚΟΛΛΙΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ Π.Δ. 407/80

ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ, ΔΠΘ

ΠΛΑΝΟ ΔΙΑΔΕΞΗΣ

Η έννομη τάξη της ΕΕ

Δύο διαμετρικά αντίθετες προσεγγίσεις για τη φύση του δικαίου και τη σχέση του με το πολιτικό και την κοινωνία:

- ▶ Το δίκαιο είναι κάτι απολύτως διακριτό από την πολιτική, αντικειμενικοποιημένο, του οποίου η συμπαγής μορφή εκβάλλει την υποκειμενικότητα και διαφυλάσσει την «ακεραιότητά» του
- ▶ Το δίκαιο αποτελεί κατεξοχήν «πολιτική» επιστήμη. Διαμορφώνεται εντός των κοινωνικοπολιτικών συσχετισμών, τους οποίους με τη σειρά του συμπροσδιορίζει.

Είναι σαφές ότι ο επιστημονικός κλάδος του ευρωπαϊκού δικαίου δεν μπορεί να είναι αδιάφορος προς τα κοινωνικο-πολιτικά συμφραζόμενα αλλά δεν πρέπει να αγνοεί και την ιστορικότητά τους.

Η έννομη τάξη της ΕΕ

Η ποιοτική ιδιαιτερότητα της Ενωσιακής έννομης τάξης

- ▶ Η ΕΕ αποτελεί ένα δικαϊκά αυτοδύναμο υποκείμενο άσκησης δημόσιας εξουσίας, με αυτόνομη νομική προσωπικότητα και έννομη τάξη, που την κάνει να ξεχωρίζει από τους άλλους κλασικούς διεθνείς οργανισμούς.
- ▶ Οι ιδρυτικές της Ένωσης Συνθήκες, που προβλέπουν εκχώρηση ορισμένων κομβικών κυριαρχικών δικαιωμάτων από τα κράτη μέλη στην ΕΕ, αποτελούν διεθνείς συμφωνίες ενοποίησης.
- ▶ Προσομοιάζει αλλά δεν ταυτίζεται με τα ομοσπονδιακά κράτη, στα οποία κυριαρχεί μια αυστηρή κατανομή αρμοδιοτήτων.
- ▶ Η ΕΕ δεν συνιστά απλώς μια δέσμη κανόνων αλλά ένα υπερεθνικό πολιτειακό μόρφωμα.

Η έννομη τάξη της ΕΕ

Η ποιοτική ιδιαιτερότητα της Ενωσιακής έννομης τάξης *(συνέχεια)*

Συνταγματοποίηση της Ενωσιακής έννομης τάξης

- Κύριο χαρακτηριστικό της Ενωσιακής έννομης τάξης είναι η συνταγματική ποιότητά της.
- Υπήρχαν πολλές πρωτοβουλίες και ζυμώσεις από το πρώτο μισό του 20ου αιώνα, αλλά άρχισαν να μορφοποιούνται αργότερα.
- Ο όρος συνταγματοποίηση χρησιμοποιήθηκε κυρίως για να περιγράψει τη διαδικασία της νομικής ολοκλήρωσης, η οποία αποτέλεσε τον προπομπό μεταμόρφωσης της ΕΕ.

Η έννομη τάξη της ΕΕ

Η ποιοτική ιδιαιτερότητα της Ενωσιακής έννομης τάξης (*συνέχεια*)

Η δικαιοϊκή ιεραρχία ως συστατικό στοιχείο της συνταγματικής ποιότητας της Ενωσιακής έννομης τάξης:

- ▶ Πρωτογενές δίκαιο, όπου υπερισχύει του παράγωγου δικαίου
- ▶ Παράγωγο δίκαιο

Η έννομη τάξη της ΕΕ

Πρωτογενές Ενωσιακό δίκαιο:

- ▶ Ιδρυτικές Συνθήκες
- ▶ Τροποποιητικές πράξεις
- ▶ Συνθήκες Προσχώρησης κρατών μελών
- ▶ Γενικές αρχές του δικαίου της ΕΕ
- ▶ Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ

Η έννομη τάξη της ΕΕ

Παράγωγο δίκαιο:

- ▶ Κανονισμοί
- ▶ Οδηγίες
- ▶ Αποφάσεις
- ▶ Συστάσεις
- ▶ Γνώμες
- ▶ Άτυπες πράξεις των Ενωσιακών θεσμικών οργάνων (ανακοινώσεις, προγράμματα, επιστολές, κώδικες συμπεριφοράς κ.ά.)

Η έννομη τάξη της ΕΕ

Η ποιοτική ιδιαιτερότητα της Ενωσιακής έννομης τάξης (*συνέχεια*)

Η αλληλεπίδραση μεταξύ της Ενωσιακής έννομης τάξης και των εθνικών έννομων τάξεων:

- ❖ Αρχή της υπεροχής
- ❖ Αρχές της άμεσης εφαρμογής και του άμεσου αποτελέσματος
- ❖ Σχέση με τρίτα κράτη και διεθνείς οργανισμούς

Η έννομη τάξη της ΕΕ

Αρχή της υπεροχής:

- ❖ Σύμφωνα με την πάγια νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι Συνθήκες και το δίκαιο που θεσπίζεται από την Ένωση, βάσει των Συνθηκών, υπερισχύουν του δικαίου των κρατών μελών, υπό τους όρους που ορίζονται στην εν λόγω νομολογία.
- ❖ Το δίκαιο που γεννήθηκε από τη Συνθήκη απορρέει από αυτόνομη πηγή δικαίου και δεν είναι δυνατόν λόγω του ιδιόμορφου πρωτότυπου χαρακτήρα του να του αντιτάσσεται οποιοδήποτε εσωτερικό νομοθετικό κείμενο χωρίς να χάνει τον Ενωσιακό του χαρακτήρα και χωρίς να διακυβεύεται η ίδια η νομική βάση της Ένωσης.

Η έννομη τάξη της ΕΕ

Αρχές της άμεσης εφαρμογής και του άμεσου αποτελέσματος:

- ❖ Μόνο ορισμένοι εκ των Ενωσιακών κανόνων έχουν άμεση εφαρμογή, ήτοι παράγουν τα έννομα αποτελέσματά τους στην εσωτερική έννομη τάξη των κρατών μελών χωρίς να απαιτείται η λήψη εσωτερικών μέτρων εκτέλεσης
- ❖ Ένας κανόνας του πρωτογενούς Ενωσιακού δικαίου γεννά ευθέως δικαιώματα και υποχρεώσεις για τους ιδιώτες, όχι μόνο όταν αυτό προβλέπεται ρητά στη Συνθήκη, αλλά και όταν από τη Συνθήκη απορρέουν σαφείς και ανεπιφύλακτες υποχρεώσεις, οι οποίες από τη φύση τους είναι πρόσφορες να παράγουν άμεσα αποτελέσματα στις σχέσεις μεταξύ των κρατών μελών και των πολιτών τους

Η έννομη τάξη της ΕΕ

Σχέση με τρίτα κράτη και διεθνείς οργανισμούς:

- ❖ Οι συμφωνίες που συνάπτει η Ένωση δεσμεύουν τα θεσμικά όργανα της Ένωσης και τα κράτη μέλη
- ❖ Στις σχέσεις της με τον υπόλοιπο κόσμο, η Ένωση συμβάλλει στην αυστηρή τήρηση και ανάπτυξη του διεθνούς δικαίου

Ενωσιακές ελευθερίες

- ❖ Ελευθερία κυκλοφορίας των εμπορευμάτων
- ❖ Ελευθερία κυκλοφορίας των εργαζομένων
- ❖ Ελευθερία εγκατάστασης
- ❖ Ελευθερία παροχής υπηρεσιών
- ❖ Ελευθερία κίνησης κεφαλαίων και πληρωμών

Ενωσιακές ελευθερίες

Εσωτερική αγορά:

- ❖ Καταλαμβάνει την ελεύθερη κυκλοφορία εμπορευμάτων, προσώπων, υπηρεσιών και κεφαλαίων εντός της Ένωσης κατ' εφαρμογή των σχετικών διατάξεων της ΣΛΕΕ (άρθρα 28-66 ΣΛΕΕ)
- ❖ Αποβλέπει στη συγκρότηση ενός συνεκτικού κανονιστικού πλαισίου διευκόλυνσης της διενέργειας διασυνοριακών οικονομικών δραστηριοτήτων

- ▶ Νομολογία του Δικαστηρίου
- ▶ Η κανονιστική εμβέλεια των Ενωσιακών ελευθεριών υπερβαίνει τη στενά αμυντική ή προστατευτική διάσταση και αποκτά υπό προϋποθέσεις και έναν πρόσθετο χαρακτήρα θετικής υποχρέωσης προστασίας εκ μέρους των κρατών μελών του περιεχομένου των ελευθεριών

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ: ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΕΛΩΝΕΙΑΚΗ ΕΝΩΣΗ ΣΤΗΝ ΕΝΙΑΙΑ ΑΓΟΡΑ

Οι απαρχές της ευρωπαϊκής
οικονομικής ολοκλήρωσης:

Η Συνθήκη της Ρώμης

Στόχοι της ΕΟΚ

❖ Οικονομικοί

- Αρμονική ανάπτυξη της οικονομικής δραστηριότητας
- Συνεχής και ισορροπημένη ανάπτυξη
- Αύξηση της σταθερότητας
- Επιταχυνόμενη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου

❖ Πολιτικοί

- Στενότερες σχέσεις μεταξύ των κρατών μελών της Κοινότητας

Οι απαρχές της ευρωπαϊκής οικονομικής ολοκλήρωσης: Η Συνθήκη της Ρώμης

Μέσα πολιτικής:

1. Κοινή αγορά
  - ❖ Τελωνειακή Ένωση
  - ❖ Ελεύθερη διακίνηση αγαθών, υπηρεσιών, εργαζομένων και κεφαλαίου
  - ❖ Δικαίωμα (οικονομικής) εγκατάστασης

Οι απαρχές της ευρωπαϊκής οικονομικής ολοκλήρωσης: Η Συνθήκη της Ρώμης

Μέσα πολιτικής (συνέχεια):

- ▶ Προσέγγιση οικονομικών πολιτικών
  - ❖ Κοινή αγροτική πολιτική
  - ❖ Κοινή εμπορική πολιτική
  - ❖ Κοινή πολιτική μεταφορών
  - ❖ Κοινή πολιτική ανταγωνισμού
  - ❖ Μη διακριτική φορολόγηση αγαθών
  - ❖ Προσέγγιση/ διαβούλευση σε θέματα οικονομικής πολιτικής
  - ❖ Αυξημένη συνεργασία σε θέματα κοινωνικής πολιτικής

Οι απαρχές της ευρωπαϊκής οικονομικής ολοκλήρωσης: Η Συνθήκη της Ρώμης

- Οι στόχοι της Συνθήκης ήταν ιδιαίτερα φιλόδοξοι. Βασική αρχή ήταν η αρχή της μη διάκρισης στη βάση της εθνικότητας.
- Κοινοτικοί θεσμοί για την υλοποίηση των πολιτικών
  - ▶ Βασικοί θεσμοί: Επιτροπή, Συμβούλιο των Υπουργών, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Δικαστήριο
  - ▶ Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ)
  - ▶ Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕΠ)
  - ▶ Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (ΕΟΚΕ)

Η τελωνειακή Ένωση

Δύο βασικές παρεμβάσεις στις εμπορικές σχέσεις μεταξύ των κρατών μελών της τελωνειακής Ένωσης:

- ❖ Απελευθέρωση των μεταξύ τους εμπορικών συναλλαγών μέσω της εξάλειψης τόσο δασμολογικών και άλλων φορολογικών εμποδίων όσο και ποσοτικών εμποδίων (π.χ. ποσοστώσεων)
- ❖ Υιοθέτηση κοινού δασμολογίου σε σχέση με τις τρίτες χώρες που δεν συμμετέχουν στην τελωνειακή Ένωση

Η τελωνειακή Ένωση

Χαρακτηριστικά που μπορεί να έχουν ιδιαίτερη σημασία στο πλαίσιο μιας τελωνειακής Ένωσης:

- ❖ Ο βαθμός έντασης του εξαγωγικού προσανατολισμού και της εξάρτησης από εισαγωγές μιας οικονομίας,
- ❖ Η βαρύτητα διαφορετικών κλάδων (τόσο εξαγωγικών όσο και εισαγωγικών) για το σύνολο της οικονομίας
- ❖ Η γεωγραφική κατανομή των διεθνών εμπορικών σχέσεων ενός κράτους

Η τελωνειακή Ένωση

Επιπτώσεις της απελευθέρωσης του εμπορίου μεταξύ των κρατών μελών της τελωνειακής Ένωσης:

▶ «Στατικά» αποτελέσματα:

❖ Δημιουργία και εκτροπή εμπορίου

▶ «Δυναμικά» αποτελέσματα:

- I. Αύξηση του ανταγωνισμού προς όφελος των καταναλωτών
- II. Βελτίωση της παραγωγικότητας των επιχειρήσεων λόγω οικονομιών κλίμακας
- III. Αύξηση των επενδύσεων

Η τελωνειακή Ένωση

Επιπτώσεις υιοθέτησης του κοινού εξωτερικού δασμολογίου:

- Περαιτέρω απελευθέρωση του εμπορίου σε σχέση με τις τρίτες χώρες
- Μείωση δασμών
- Ενίσχυση της διαπραγματευτικής ισχύος των μελών σε σχέση με τρίτες χώρες, δυνατότητα επίτευξης καλύτερων συμφωνιών
- Αύξηση του ανταγωνισμού στο εσωτερικό της οικονομικής κοινότητας και βελτίωση της αποτελεσματικότητας στην παραγωγική διαδικασία των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων

Αρνητικές εξελίξεις για το εγχείρημα της ευρωπαϊκής οικονομικής ολοκλήρωσης:

- ❑ Στασιμότητα ως προς την προώθηση των ενδοευρωπαϊκών εμπορικών ροών
- ❑ Η διαδικασία προσέγγισης των πολιτικών αποδείχθηκε χρονοβόρα
- ❑ Δυσμενείς οικονομικές συνθήκες (πετρελαϊκή κρίση του 1973, ύφεση και στασιμότητα, υψηλή ανεργία και υψηλός πληθωρισμός, κατάρρευση του συστήματος Bretton Woods)
- ❑ «Νεο-προστατευτισμός»
- ❑ Ακύρωση πρωτοβουλιών, όπως η ΟΝΕ
- ❑ Νέα ύφεση στις ευρωπαϊκές οικονομίες από τη δεύτερη πετρελαϊκή κρίση (τέλη δεκαετίας 1970)

Η ενιαία αγορά

25

Παράγοντες που έδωσαν νέα ώθηση στη διαδικασία της ευρωπαϊκής οικονομικής ολοκλήρωσης (αρχές δεκαετίας 1980):

- ❖ Η ανάκαμψη της ευρωπαϊκής οικονομίας
- ❖ Ο μετασχηματισμός της κυρίαρχης θεώρησης για τη διαχείριση τόσο της εθνικής όσο και της ευρωπαϊκής οικονομίας, ιδιαίτερα στο πλαίσιο μιας ολοένα εντεινόμενης διαδικασίας οικονομικής παγκοσμιοποίησης
- ❖ Ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου
- ❖ Ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής

Η ενιαία αγορά

Λευκή Βίβλος: κατάλογος 300 περίπου μέτρων για την κατάργηση εμποδίων για την ολοκλήρωση της ενιαίας αγοράς:

- ❑ Φυσικά εμπόδια (συννοριακοί έλεγχοι)
- ❑ Τεχνικά εμπόδια (νομικές, ρυθμιστικές και διοικητικές ρυθμίσεις και τεχνικές προδιαγραφές και πρότυπα στο εσωτερικό των κρατών μελών)
- ❑ Φορολογικά εμπόδια (αποκλίσεις στα επίπεδα και στη δομή της έμμεσης φορολογίας)

Συνέπειες του προγράμματος της ενιαίας αγοράς:

- ❖ Συμβολή στην επανεκκίνηση της διαδικασίας της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης
- ❖ Θετικές οικονομικές συνέπειες της ίδιας της ενιαίας αγοράς
- ❖ Ευρύτερες θεσμικές και πολιτικές συνέπειες

**ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ:
ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΝΙΑΙΑ ΑΓΟΡΑ ΣΤΗ
ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ**

Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ)

Φάσεις σχεδίου για τη δημιουργία της ΟΝΕ:

- ❖ Πρώτη φάση (έναρξη 1/7/1990): Ολοκλήρωση του προγράμματος της ενιαίας αγοράς, κατάργηση όλων των περιορισμών στις κινήσεις κεφαλαίων, στενότερη συνεργασία των νομισματικών αρχών, έναρξη προσπαθειών οικονομικής σύγκλισης
- ❖ Δεύτερη φάση (έναρξη 1/1/1994): Ίδρυση του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Ινστιτούτου, σύγκλιση των οικονομικών πολιτικών των κρατών μελών για την ικανοποίηση των κριτηρίων της Συνθήκης του Μάαστριχτ
- ❖ Τρίτη φάση: Οριστικός και αμετάκλητος καθορισμός των συναλλαγματικών ισοτιμιών των κρατών μελών, εισαγωγή του κοινού νομίσματος, ανάληψη της νομισματικής πολιτικής από την ΕΚΤ, κυκλοφορία του νέου νομίσματος σε φυσική μορφή και απόσυρση των παλαιών εθνικών νομισμάτων

Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ)

- Η Συνθήκη του Μάαστριχτ θέσπισε κανόνες για τον τρόπο με τον οποίο το ευρώ θα λειτουργούσε στην πράξη. Μεταξύ άλλων, τι έπρεπε να κάνει μια χώρα για να ενταχθεί στη ζώνη του ευρώ.
- Σκοπός αυτών των κανόνων, που ορισμένες φορές αποκαλούνται κριτήρια του Μάαστριχτ ή κριτήρια σύγκλισης, είναι να διασφαλίζεται η διατήρηση της σταθερότητας των τιμών στη ζώνη του ευρώ ακόμη και όταν νέες χώρες υιοθετούν το νέο νόμισμα.
- Χάρη σε αυτούς τους κανόνες διασφαλίζεται ότι οι υπό ένταξη χώρες χαρακτηρίζονται από σταθερότητα

Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ)

1. **Πληθωρισμός:** Ο μέσος ρυθμός πληθωρισμού μιας χώρας δεν θα πρέπει να υπερβαίνει τον ρυθμό πληθωρισμού των τριών κρατών μελών της ΕΕ με τις καλύτερες επιδόσεις κατά περισσότερο από 1,5 ποσοστιαία μονάδα στη διάρκεια περιόδου παρατήρησης ενός έτους.
2. **Επίπεδα δημόσιου χρέους:** Το ετήσιο δημοσιονομικό έλλειμμα μιας χώρας δεν θα πρέπει να υπερβαίνει το 3% του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος (ΑΕΠ) και το συνολικό δημόσιο χρέος δεν θα πρέπει να υπερβαίνει το 60% του ΑΕΠ.
3. **Επιτόκια:** Το μακροπρόθεσμο επιτόκιο μιας χώρας δεν θα πρέπει να υπερβαίνει το αντίστοιχο επιτόκιο των τριών κρατών μελών με τις καλύτερες επιδόσεις κατά περισσότερο από 2 ποσοστιαίες μονάδες στη διάρκεια περιόδου παρατήρησης ενός έτους.
4. **Συναλλαγματική ισοτιμία:** Μια χώρα πρέπει να διατηρεί σταθερή συναλλαγματική ισοτιμία. Αυτό σημαίνει ότι έχει παραμείνει εντός των περιθωρίων διακύμανσης που προβλέπει ο μηχανισμός συναλλαγματικών ισοτιμιών (ΜΣΙ ΙΙ) τουλάχιστον κατά τα δύο προηγούμενα έτη.

Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ)

Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα (ΕΝΣ) ξεκίνησε τη λειτουργία του τον Μάρτιο του 1979

- ▶ Σύστημα σταθερών, αλλά αναπροσαρμοζόμενων, εντός συγκεκριμένων διαστημάτων διακόμενης, συναλλαγματικών ισοτιμιών των χωρών της ΕΟΚ
- ▶ Στηριζόταν σε 3 Πυλώνες:
  - Ευρωπαϊκή Νομισματική Μονάδα (ΕCΜ)
  - Μηχανισμός Συναλλαγματικών Ισοτιμιών (ΜΣΙ)
  - Συντονισμός των κεντρικών τραπεζών των κρατών μελών

Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ)

Παράγοντες που ώθησαν στη δημιουργία της ΟΝΕ:

- ❖ Η ώθηση και η αισιοδοξία για την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση που είχε δώσει το πρόγραμμα της ενιαίας αγοράς
- ❖ Η επιτυχημένη έως τότε λειτουργία του ΕΝΣ
- ❖ Η αλλαγή των αντιλήψεων για την οικονομική ορθοδοξία
- ❖ Τα συμφέροντα και οι επιδιώξεις συγκεκριμένων ομάδων πίεσης
- ❖ Τα οικονομικά επιχειρήματα υπέρ της ΟΝΕ (οφέλη από τη μείωση του κόστους μετατροπής και της αβεβαιότητας για τις τιμές των εθνικών νομισμάτων και συνακόλουθη ώθηση στο ενδοκοινοτικό εμπόριο)

Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ)

Προϋποθέσεις για την επιτυχή δημιουργία και λειτουργία μιας νομισματικής Ένωσης βάσει της Θεωρίας των Βέλτιστων Νομισματικών Περιοχών (Optimal Currency Area):

- ❖ **Οικονομική συμμετρία:** οι μακροοικονομικές μεταβολές (κραδασμοί), που υφίσταται τα μέλη μιας νομισματικής Ένωσης θα πρέπει να συσχετίζονται μεταξύ τους σε σημαντικό βαθμό. Αυτό γιατί αλλιώς θα παρουσιάσουν μεγάλη οικονομική ασυμμετρία
- ❖ **Ευελιξία της αγοράς εργασίας:** ένας σημαντικός σταθεροποιητικός μηχανισμός που βοηθά στη προσαρμογή μεταξύ των κρατών μελών όταν αντιμετωπίζουν προβλήματα μειωμένης ζήτησης και παραγωγής ή υψηλή ανεργία και κρατών μελών που βρίσκονται σε τροχιά ανάπτυξης και μπορούν να απορροφήσουν το πλεονάζον εργατικό δυναμικό των πρώτων χωρών

Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ)

- ❖ Πολλές εμπειρικές μελέτες αμφισβητούσαν και αμφισβητούν αν η ΟΝΕ πληρούσε τις προϋποθέσεις ώστε να χαρακτηριστεί μια βέλτιστη νομισματική περιοχή.
- ❖ Η κρίση όξυνε αυτές τις αμφιβολίες και την ασυμμετρία μεταξύ των κρατών.
- ❖ Η αντίδραση της ΟΝΕ στις επιπτώσεις της χρηματοοικονομικής κρίσης ήταν ανεπαρκής και όξυνε τις ανισότητες «Βορρά» με «Νότο»

Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ)

«Πολιτικές ερμηνείες» για τη δημιουργία της ΟΝΕ

- ❖ Η επιθυμία των ευρωπαίων ηγετών να εξασφαλίσουν τη σταθερότητα των οικονομιών τους περιορίζοντας τις αρνητικές επιπτώσεις της συχνά «προβληματικής» άσκησης της οικονομικής ηγεμονίας των ΗΠΑ
- ❖ Η προσπάθεια να εξασφαλίσουν την πρόσδεση της ενωμένης και μεγάλης πια Γερμανίας στο «ευρωπαϊκό άρμα», στον απόηχο της κατάρρευσης των κομμουνιστικών καθεστώτων της Ανατολικής Ευρώπης

Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ)

Πυλώνες νομισματικής Ένωσης

- ❖ Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ): Αποστολή της είναι η διατήρηση της σταθερότητας των τιμών (πληθωρισμός $<2\%$)
- ❖ Δημοσιονομική πειθαρχία βασιζόμενη σε συγκεκριμένες διαδικασίες και στόχους
- ❖ Συντονισμός των μακροοικονομικών πολιτικών: βασιζόταν στις Κατευθυντήριες Γραμμές Οικονομικής Πολιτικής

Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ)

Θεσμικές καινοτομίες:

- ❖ Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης (ΣΣΑ): αποφασίστηκε το 1997. Στόχος η τήρηση της δημοσιονομικής πειθαρχίας και η αποφυγή κυρώσεων.
- ❖ Eurogroup: ένα άτυπο Συμβούλιο των Υπουργών Οικονομικών της ευρωζώνης, το οποίο όμως είχε ισχυρή δύναμη στη λήψη αποφάσεων.

Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ)

Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ):

- ▶ Αποστολή: Η διατήρηση της σταθερότητας των τιμών
- ▶ Οργάνωση
  1. Εκτελεστική Επιτροπή: Υπεύθυνη για την καθημερινή λειτουργία της Τράπεζας
  2. Διοικητικό Συμβούλιο: Υπεύθυνο για την άσκηση της νομισματικής πολιτικής
  3. Γενικό Συμβούλιο

Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ)

Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ)

► Καθήκοντα:

- ❑ Νομισματική πολιτική
- ❑ Διατήρηση των επίσημων συναλλαγματικών αποθεματικών
- ❑ Διενέργεια αγοραπωλησιών στην αγορά συναλλάγματος
- ❑ Καλή λειτουργία του Ευρωπαϊκού Συστήματος Πληρωμών
- ❑ Σταθερότητα του ευρωπαϊκού χρηματοπιστωτικού συστήματος

Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ)

Οφέλη που προέκυψαν από την ΟΝΕ:

- ❖ Το ευρώ αναγνωρίστηκε ως ένα σημαντικό νόμισμα που έχαιρε αξιοπιστίας και κατέκτησε τη θέση του δεύτερου πιο σημαντικού διεθνούς αποθεματικού και συναλλακτικού νομίσματος μετά το δολάριο
- ❖ Η ΕΚΤ αναδείχθηκε ως ένας θεσμός με ιδιαίτερα υψηλή αξιοπιστία στις διεθνείς αγορές
- ❖ Η άσκηση νομισματικής πολιτικής συνέβαλε στην επίτευξη χαμηλών και σταθερών ρυθμών πληθωρισμού στις χώρες της Ευρωζώνης, ενώ υπήρξε και σημαντική προς τα κάτω σύγκλιση των επιτοκίων

Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ)

- ❖ Υπάρχουν ενδείξεις ότι το ενιαίο νόμισμα συνέβαλε σε αύξηση του εμπορίου κατά 5%, ενώ αύξησε κατά μέσο όρο τις συνολικές ροές ΑΞΕ εντός της Ευρωζώνης κατά 15% και αυτές που προέρχονται εκτός της Ευρωζώνης κατά 7%
- ❖ Το ευρώ φαίνεται ότι συνέβαλε σημαντικά στην ολοκλήρωση του χρηματοπιστωτικού τομέα, ιδιαίτερα όσον αφορά στη διατραπεζική αγορά και την αγορά ομολόγων

Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ)

Προβλήματα που παρουσίαζε η ΟΝΕ:

- I. Οι δομές διακυβέρνησης είναι αναγκαίες για την επιτυχή λειτουργία μιας οικονομικής και νομισματικής Ένωσης δεν δημιουργήθηκαν ποτέ στο πλαίσιο της ΟΝΕ
- II. Δεν υπήρξε ουσιαστικός μηχανισμός συντονισμού των μακροοικονομικών πολιτικών των κρατών μελών
- III. Αυτό οδήγησε στην υιοθέτηση διαφορετικών οικονομικών πολιτικών και στην παράβλεψη των στρεβλώσεων στις οικονομίες ορισμένων χωρών

Κρίση και μεταρρύθμιση: Από την ΟΝΕ στην τραπεζική Ένωση

Συνέπειες παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης:

- ❖ Δυσθεώρητο κόστος για τις ευρωπαϊκές τράπεζες
- ❖ Η παρέμβαση των εθνικών αρχών επιβάρυνε σημαντικά τους κρατικούς προϋπολογισμούς και οδήγησε σε συνακόλουθη αύξηση του δημόσιου χρέους
- ❖ Η εκδήλωση της ελληνικής κρίσης επιδείνωσε το κλίμα σε ένα ήδη αρνητικό ευρωπαϊκό και διεθνές οικονομικό περιβάλλον και λειτούργησε ως καταλύτης για την ευρύτερη κρίση χρέους της Ευρωζώνης
- ❖ Ήρθαν στο προσκήνιο όλα τα προβλήματα του πλαισίου οργάνωσης και διακυβέρνησης της Ευρωζώνης

Κρίση και μεταρρύθμιση: Από την ΟΝΕ στην τραπεζική Ένωση

45

Η ανταπόκριση της Ευρωζώνης στην κρίση

- ❖ Πάρθηκαν *ad hoc* αποφάσεις, συχνά βεβιασμένες και υπό την πίεση των εξελίξεων και το βάρος του οικονομικού και κυρίως πολιτικού κλίματος
- ❖ Τα κράτη μέλη αναγκάστηκαν να ξεκινήσουν μια σημαντική μεταρρύθμιση του πλαισίου οικονομικής διακυβέρνησής της εν μέσω οικονομικών δυσχερειών και πολιτικών αντεγκλήσεων

Κρίση και μεταρρύθμιση: Από την ΟΝΕ στην τραπεζική Ένωση

Μεταρρυθμίσεις για την αντιμετώπιση της κρίσης

Συντονισμός οικονομικών και δημοσιονομικών πολιτικών:

- Ευρωπαϊκό Εξάμηνο
- Σύμφωνο Ευρώ+ ή Σύμφωνο Ανταγωνιστικότητας (Euro Plus or Competitiveness Pact)
- «Six-Pack»: 6 νομοθετικές πρωτοβουλίες οικονομικής διακυβέρνησης με στόχο την ενδυνάμωση της δημοσιονομικής συμμόρφωσης των μελών
- Δημοσιονομικό Σύμφωνο (Fiscal Compact)
- «Two-Pack»: πακέτο 2 μηχανισμών για την ενίσχυση της εποπτείας και του ελέγχου της δημοσιονομικής πολιτικής

Κρίση και μεταρρύθμιση: Από την ΟΝΕ στην τραπεζική Ένωση

Μηχανισμοί αντιμετώπισης κρίσεων:

- ▶ Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Σταθερότητας – ΕΜΣ (European Stability Mechanism – ESM): μόνιμος μηχανισμός για παροχή βοήθειας σε χώρες που αντιμετωπίζουν χρηματοπιστωτικά προβλήματα. Δανειοδότηση μετά από αίτημα κάποιου μέλους και βάσει κάποιων προϋποθέσεων πολιτικής
- ▶ Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας – ΕΜΧΣ (European Financial Stability Facility – EFSF): προσωρινός μηχανισμός που ιδρύθηκε το 2010, για ενίσχυση χωρών που εφαρμόζαν προγράμματα προσαρμογής μέσω της έκδοσης ομολόγων εγγυημένων από τα κράτη μέλη της Ευρωζώνης

Κρίση και μεταρρύθμιση: Από την ΟΝΕ στην τραπεζική Ένωση

Ο ΕΜΣ διαθέτει ευρύ φάσμα εργαλείων. Έχει τη δυνατότητα:

- 1) να χορηγεί δάνεια στα μέλη του
- 2) να παρέχει προληπτική χρηματοδοτική συνδρομή
- 3) να αγοράζει ομόλογα των δικαιούχων κρατών μελών στις πρωτογενείς και δευτερογενείς αγορές
- 4) να χρηματοδοτεί την ανακεφαλαιοποίηση των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων με δάνεια προς τις κυβερνήσεις
- 5) να ανακεφαλαιοποιεί άμεσα τράπεζες υπό ορισμένες προϋποθέσεις

Κρίση και μεταρρύθμιση: Από την ΟΝΕ στην τραπεζική Ένωση

Από το 2012, ο Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Σταθερότητας είναι ο κύριος πάροχος χρηματοδοτικής ενίσχυσης στα κράτη μέλη της ζώνης του ευρώ.

Οι χώρες που έλαβαν συνδρομή μέσω των μηχανισμών χρηματοδοτικής στήριξης είναι:

1. η Ελλάδα - στα πλαίσια των προγραμμάτων μακροοικονομικής προσαρμογής (2010-2013, 2012-2014, 2015-2018) - από ΔΔΕ (Δανειακή Διευκόλυνση Ελλάδος), ΕΤΧΣ, ΕΜΧΣ (Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας), ΕΜΣ
2. η Ιρλανδία - στα πλαίσια των προγραμμάτων μακροοικονομικής προσαρμογής (2010-2013) - από ΕΜΧΣ, ΕΤΧΣ
3. η Ισπανία - για την ανακεφαλαιοποίηση του τραπεζικού τομέα (2012-2014) - από ΕΜΣ
4. η Πορτογαλία - στα πλαίσια των προγραμμάτων μακροοικονομικής προσαρμογής (2011-2014) - από ΕΜΧΣ, ΕΤΧΣ

Κρίση και μεταρρύθμιση: Από την ΟΝΕ στην τραπεζική Ένωση

50

Αδύναμα σημεία μεταρρυθμίσεων:

- ❑ Καθορίστηκαν κυρίως από τους πολιτικούς συσχετισμούς που διαμόρφωσε η κρίση και μάλιστα σε ένα ολοένα και περισσότερο διακυβερνητικό πλαίσιο
- ❑ Ακολουθούν την προσέγγιση της «ατομικής ευθύνης», στοχεύοντας στην αποφυγή νέων αποκλίσεων μεταξύ των κρατών μελών, με την ελάχιστη δυνατή ανάθεση αρμοδιοτήτων σε υπερεθνικούς μηχανισμούς αλληλεγγύης
- ❑ Οι μηχανισμοί σταθερότητας που δημιουργήθηκαν λειτουργούν στη βάση πολύ αυστηρών όρων που συνοδεύονται από την υιοθέτηση προγραμμάτων προσαρμογής
- ❑ Ο επιμερισμός του κόστους αντιμετώπισης της κρίσης φαίνεται ότι αποτελεί κυρίαρχο κριτήριο επιλογής μέσω πολιτικής και μεταρρυθμίσεων

Κρίση και μεταρρύθμιση: Από την ΟΝΕ στην τραπεζική Ένωση

51

Βασικά συστατικά Τραπεζικής Ένωσης:

- I. Ενιαίος Εποπτικός Μηχανισμός (Single Supervisory Mechanism): Υπεύθυνος για την εποπτεία του τραπεζικού συστήματος της ΕΖ
- II. Ενιαίος Μηχανισμός Εξυγίανσης (Single Resolution Mechanism): Συντονίζει την αναδιοργάνωση των τραπεζικών ιδρυμάτων που αντιμετωπίζουν προβλήματα.
- III. Κοινό σύστημα εγγύησης καταθέσεων (δεν έχει συμφωνηθεί ακόμη)

Κρίση και μεταρρύθμιση: Από την ΟΝΕ στην τραπεζική Ένωση

Ρόλος της ΕΚΤ κατά τη διάρκεια της κρίσης:

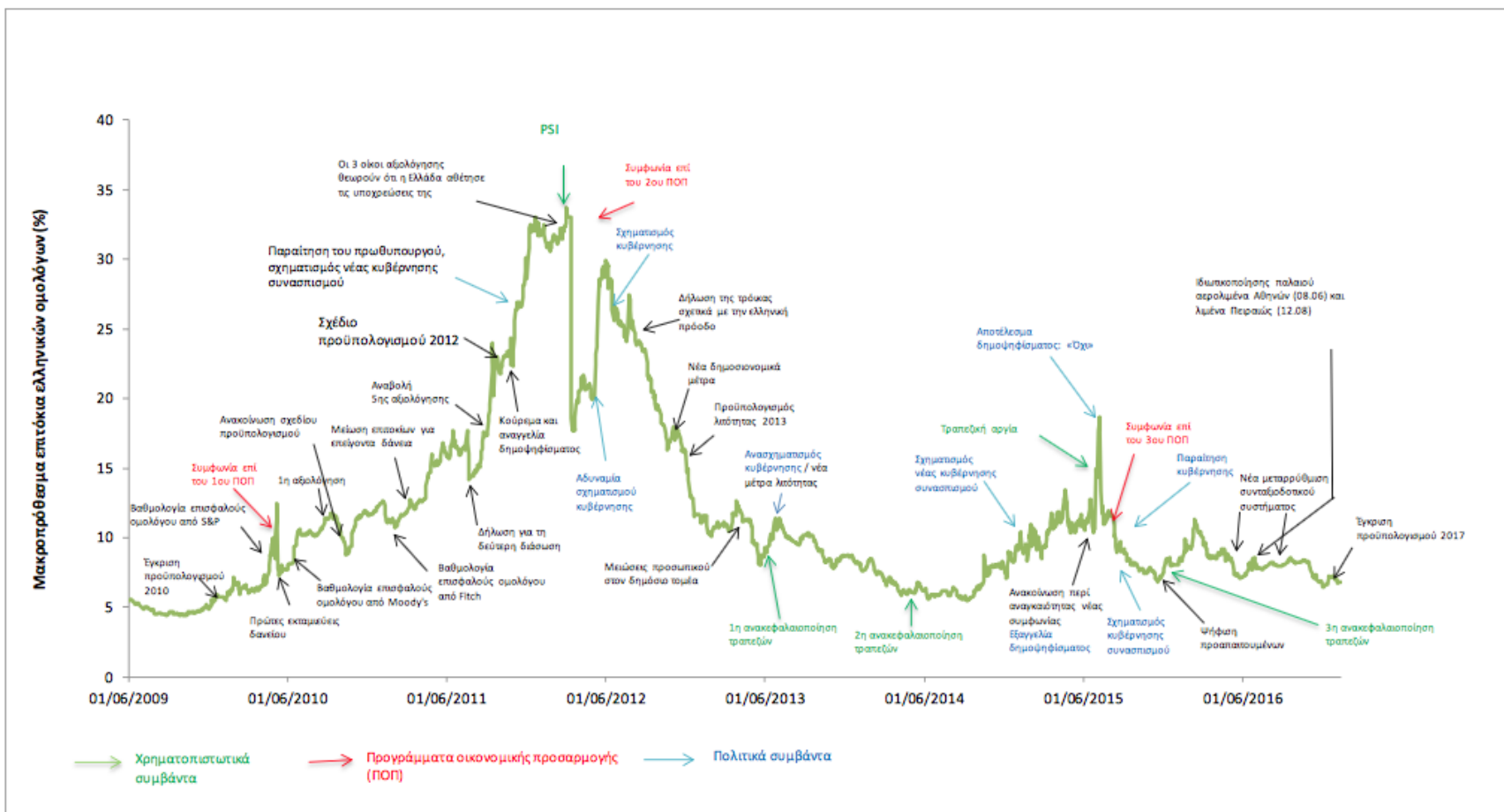
- ❖ Υπήρξε ένας από τους σημαντικότερους πρωταγωνιστές της προσπάθειας διαχείρισης της κρίσης
- ❖ Στήριξε τις αγορές κρατικών ομολόγων και τον τραπεζικό τομέα
- ❖ Συνέβαλε αποφασιστικά στην ομαλοποίηση της κατάστασης των αγορών
- ❖ Ξεκίνησε την εφαρμογή προγράμματος «ποσοτικής χαλάρωσης», με στόχο την παροχή ρευστότητας στο τραπεζικό σύστημα των κρατών μελών

Figure 1. Euro area, EFSF/ESM and IMF assistance for Greece

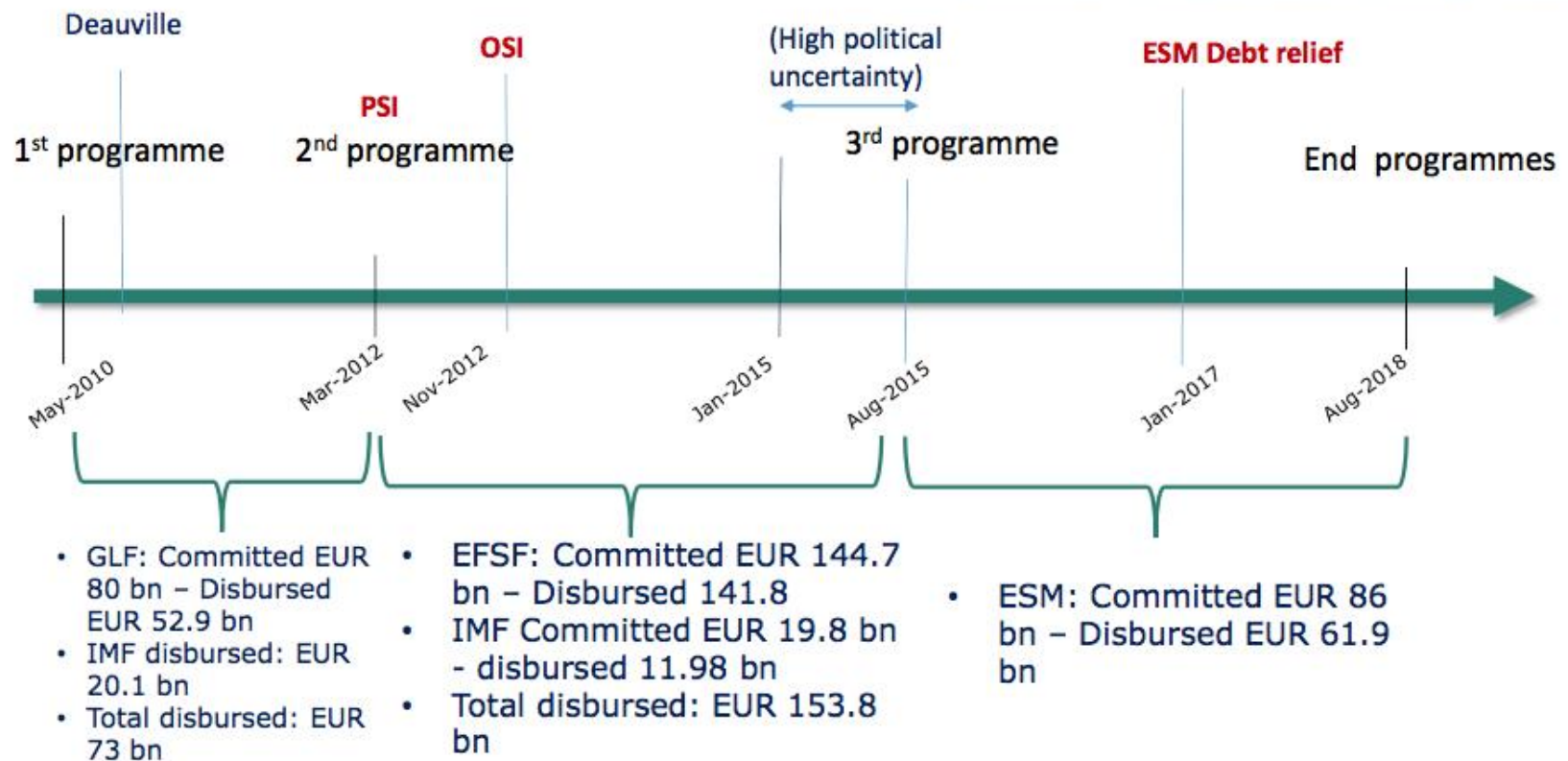
First Adjustment Programme May 2010-March 2012	• EU Member States Bilateral Loans (GLF) • Committed EUR 80 billion – Disbursed EUR 52.9 billion • IMF disbursed: EUR 20.1 billion • Total disbursed: EUR 73 billion
Second Adjustment programme March 2012-June 2015	• European Financial Stability Facility (EFSF): Committed EUR 144.7 billion – Disbursed 141.8 • IMF Committed EUR 19.8 billion - disbursed 11.98 billion • Total disbursed: EUR 153.8 billion
Third Adjustment programme August 2015-August 2018	• European Stability Mechanism (ESM): Committed EUR 86 billion – Disbursed EUR 61.9 billion
TOTAL disbursed	• Euro Area, EFSF, ESM: EUR 256.6 billion • IMF: EUR 32.1 billion • Total: EUR 288.7 billion

Προγράμματα προσαρμογής στην Ελλάδα

Γράφημα 1 - Χρονολόγιο της ελληνικής κρίσης

Timeline of events 2010-18

1. **Αποκατάσταση της εμπιστοσύνης των χρηματοπιστωτικών αγορών και της δημοσιονομικής βιωσιμότητας:** Τα προγράμματα προέβλεπαν αυστηρά δημοσιονομικά μετρά (συμπεριλαμβανομένων μειώσεων των δαπανών για τις συντάξεις, το σύστημα υγείας και τη δημόσια διοίκηση), καθώς και μεταρρυθμίσεις της φορολογικής πολιτικής και της φορολογικής διοίκησης.
2. **Διασφάλιση της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού τομέα:** Τα προγράμματα παρείχαν χρηματοδοτική συνδρομή στις ελληνικές τράπεζες, μέσω του ελληνικού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (ΤΧΣ), με στόχο την αντιμετώπιση των επειγουσών κεφαλαιακών αναγκών τους
3. **Προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης και αποκατάσταση της ανταγωνιστικότητας:** Εισάγοντας διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις, στόχος των προγραμμάτων ήταν η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας από άποψη κόστους και του συνολικού επιχειρηματικού περιβάλλοντος.

Δημοσιονομική βιωσιμότητα

- Φορολογία
- Μεταρρύθμιση της δημόσιας διοίκησης
- Μεταρρύθμιση των συντάξεων¹

Χρηματοπιστωτική σταθερότητα

- Μεταρρυθμίσεις του χρηματοπιστωτικού τομέα:
  - Αναδιάρθρωση και ανακεφαλαιοποίηση του κλάδου.
  - Διακυβέρνηση και ποιότητα στοιχείων ενεργητικού.

Ενίσχυση της ανάπτυξης

- Μεταρρυθμίσεις της αγοράς εργασίας
- Διευκόλυνση των εξαγωγών¹
- Νομοθετικά κατοχυρωμένα επαγγέλματα¹

Τομείς Πολιτικής που ελέγχθηκαν

- ▶ Ευρωπαϊκή Ένωση, Ν. Μαραβέγιας, (2016), Κεφάλαια 6, 7
- ▶ Έκθεση Ευρωπαϊκού Ελεγκτικού Συνεδρίου (2017), Η παρέμβαση της Επιτροπής στην ελληνική χρηματοπιστωτική κρίση,
https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR17_17/SR_GREECE_EL.pdf
- ▶ CEPS, NIESR, ECORYS, (2020), Sovereign debt sustainability in Greece during the economic adjustment programmes: 2010-2018, https://www.ceps.eu/wp-content/uploads/2020/10/study_on_the_sovereign_debt_sustainability_in_greece_during_the_economic_adjustment_programmes.pdf

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση ή αναπαραγωγή του παρόντος έργου με οποιονδήποτε τρόπο χωρίς γραπτή άδεια του εκδότη, σύμφωνα με το Ν. 2121/1993 και τη Διεθνή Σύμβαση της Βέρνης (που έχει κυρωθεί με τον Ν. 100/1975)